

לכה אה עזבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תצט
ערש"ק פרשת בחוקותי ה'תשע"ה
(בחו"ס: 5: בחר-בחוקותי)

"ללכת" ולהתעלות ב"חוקות" התורה

בשיטת הרמב"ם בדיני חרמי כהנים

שלבי ההתקדמות בלימוד החסידות

שלושת ימי ההגבלה

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת בחוקותי (בחו"פ: בחר בחוקותי),
הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס
'לקראת שבת' (גליון תצט), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה
מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו,
כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו,
ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים נאמרו
הביאורים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר
במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר
דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות
המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת
הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנשמנו על-אתר
או בתוכן העניינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת
הדברים.

ויה"ר שנוכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים
לים מכסים", ונוכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי
תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

מכון אור החסידות

סניף ארץ הקודש

ת.ד. 2033

כפר חב"ד 6084000

03-738-3734

Likras@likras.org

Or Hachasidus

Head Office

1469 President St. #BSMT

Brooklyn, NY 11213

United States

(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב חיים דוד (ברי"ג) וילהלם, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום
חריטונוב, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

נדפס באדיבות: The Print House

538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237 • (718) 628-6700

תוכן העניינים

ה. מקרא אני דורש.....

ונתתי גשמיכם בעתם: בשעה שאין דרך בני אדם לצאת

מביא שני הפירושים בדברי רז"ל אי קאי על כל הלילות או על לילי שבתות, ויבאר דהמעליותא דפי' הא' הוא בכמות הגשם, והיתרון דפי' הב' הוא בנוגע לבני' שלא ירדו הגשמים עליהם

(עי' לקוטי שיחות חיי"ט שיחה ד' לפר' עקב)

ט. פנינים.....

עיונים וביאורים קצרים

י. יינה של תורה.....

"עלאת" ולהתעלות ב"חוקות" התורה

כיצד "עמלים" בתורה, ומהו סוג זה בלימוד התורה, אשר יכונה בשם "חוקותי"? / כיצד ניתן ללמוד התורה באופן של חוקה, ללא הבנה? / כיצד שייך להתאחד עם התורה בבחינת "חקיקה"? / ביאור מהות ענין העמל שבתורה והדרך להתעלות וללכת בה מחיל אל חיל

(עי' לקוטי שיחות חיי"ז שיחה ג' לפר' בהר)

טו. פנינים.....

דרוש ואגדה

טז. חידושי סוגיות.....

בשיטת הרמב"ם בדיני חרמי כהנים

י'פלל בקושיות המנחת חינוך דהרמב"ם שינה הרבה מן הש"ס ולכאן' חידש בזה נגד הדין דאין כהנים מחרימין / יעמיק בכוונת לשונות הרמב"ם לאיזה שדה נתכוון, ושיטתו בהא דאין כהנים מחרימין / יסיק ע"פ דברי החינוך בביאור יסוד דין חרמין, דשאני נכסי כהן מנכסי ישראל בעצם, ובוה מתורצים דברי הרמב"ם כולם

(עי' לקוטי שיחות חכ"ב שיחה לפרשתנו)

כג. תורת חיים.....

שלבי ההתקדמות בלימוד החסידות

כה. דרכי החסידות.....

שלושת ימי ההגבלה

מקרא אני דורש

ונתתי גשמיכם בעתם: בשעה שאין דרך בני אדם לצאת

מביא שני הפירושים בדברי רז"ל אי קאי על כל הלילות או על לילי שבתות, ויבאר דהמעליותא דפי' הא' הוא בכמות הגשם, והיתרון דפי' הב' הוא בנוגע לבנ"י שלא ירדו הגשמים עליהם

בריש פרשתנו: "אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם. ונתתי גשמיכם בעתם וגו'". ומפרש רש"י:

"בעתם – בשעה שאין דרך בני אדם לצאת, כגון בלילי שבתות".

והנה, מקור דברי רש"י הוא במדרשי רז"ל על אתר (תורת כהנים ומדרש רבה. ועוד); אלא שבמדרשים מצינו פירוש נוסף, והוא ש"בעתם" קאי (לא רק על לילי שבתות, אלא) על **לילות בכלל**.

וכן איתא בויקרא רבה (פלה, י): "... ונתתי גשמיכם בעתם – בלילות. בימי הורדוס המלך היו גשמים יורדין בלילות; בשחרית נשבה הרוח, נתפזרו העבים, זרחה החמה, נתנגבה הארץ. והיו פועלים יוצאים ועוסקין במלאכתן, ויודעין שרצון אביהם שבשמים מעשיהם.

דבר אחר: ונתתי גשמיכם בעתם – בלילי שבתות. מעשה בימי שמעון בן שטח ובימי שלומציון המלכה שהיו גשמים יורדים בלילי שבתות, עד שנעשו חטים ככליות ושעורים

כגרעני הזיתים ועדשים כדינרי זהב וכו'".

הרי שהמדרש הביא את שני הפירושים, פירוש אחד שקאי על לילות בכלל ("שאו כולם ישנים בבתיהם ואין הגשמים מזיק להם" – פי' מהרז"ו), ופירוש שני שקאי רק על לילי שבתות. ויש לעיין בטעמו של רש"י שצמצם והגביל את פירוש "בעתם" דוקא ל"לילי שבתות", ולא הביא את הפירוש שקאי על "לילות" בכלל.

ב. והנה כעין לשון הכתוב כאן – "ונתתי גשמיכם בעתם" – ידועה הלשון מהפרשה השני' דקריאת-שמע (עקב, יא, יד): "והי' אם שמוע תשמעו אל מצוותי . . ונתתי מטר ארצכם בעתו וגו'".

והנה, אף שבפירושו כאן סתם רש"י שהכוונה ל"לילי שבתות" דוקא (כנ"ל ס"א), הרי שם מאריך רש"י ומביא גם את הפירוש שקאי על "לילות" בכלל; ואדרבה – פירוש זה ("בלילות") מביא רש"י שם כפירוש ראשון ועיקרי, ואילו את פירושו כאן ("בלילי שבתות") הוא מביא בתור פירוש שני בלבד. וז"ל:

"בעתו – בלילות, שלא יטריחו אתכם. דבר אחר: בעתו, בלילי שבתות, שהכל מצויין בבתיהם".

והדבר פלא, דכיון שבשני הכתובים נאמרה לשון שווה (לכאורה), למה ישתנה "פשוטו של מקרא"?!

ג. ויש לומר בזה, ובהקדים הבירור בסברא – איזה משני הפירושים הוא המסתבר יותר, האם "לילי שבתות" או "לילות" בכלל.

וכד דייקת, יש מעלה בכל אחד מהפירושים:

הפירוש "לילי שבתות" מסתבר יותר מצד מניעת הפירחא לבני ישראל. כי, במשך השבוע יש אנשים הטרודים בעסקיהם ויוצאים מביתם גם בלילה, ודוקא ליל שבת הוא הזמן "שאינן דרך בני אדם לצאת" כלל – כך שבוודאי מעדיפים בני ישראל שהגשמים ירדו רק בלילות שבת ולא בלילות אחרים;

אמנם מצד סדרי הטבע, מסתבר יותר הפירוש שהגשמים ירדו "בלילות" בכלל, שאז זו כמות גדולה של גשמים המספיקים להארץ – מה שאין כן אם הגשמים יורדים רק "בלילי שבתות", הרי לכאורה זהו גשם מועט מידי בשביל צורך הארץ.

ד. ומעתה יש לבאר הטעם שבכל מקום העדיף רש"י פירוש אחר – שהוא מיוסד בההבדל שבתוך לשונות הכתובים עצמם:

בפ' "והי' אם שמוע" נאמר "ונתתי מטר ארצכם (בעתו)", ואילו כאן נאמר "ונתתי

גשמיכם (בעתם). והיינו - בפ' 'והי' אם שמוע" ברכת המטר מתייחסת היא **להארץ** של בני ישראל, "מטר **ארצכם**", ואילו בפרשתנו מתייחסת ברכת הגשמים **לבני ישראל** עצמם, "גשמיכם".

ולפיכך:

בפרשתנו, כאשר ברכת הגשמים מכוונת בעיקר לבני ישראל עצמם, "גשמיכם" - באה הברכה בזמן הטוב ביותר עבור **בני ישראל עצמם**, כאשר יהודים נמצאים בבית ואין דרכם לצאת החוצה; ולכן מפרש רש"י "בשעה שאין דרך בני אדם לצאת, כגון בלילי שבתות".

אבל בהכתוב שם, שהברכה היא בעיקר להארץ, "מטר **ארצכם**" - מפרש רש"י את הברכה **לפי גדרי הארץ**, ומצד גדרי הארץ אינו מסתבר שיספיקו הגשמים של "לילי שבתות" בלבד, ולכן מעדיף רש"י לפרש שהכוונה "בלילות" בכלל.

והבדל זה מתאים להבדל הכללי שבין תוכן הפרשיות:

בפ' 'והי' אם שמוע" מדובר על מצב שבו בני ישראל מקיימים רצון ה' **לפי שורת הדין** - 'והי' אם שמוע" תשמעו אל מצוותי אשר אנכי מצוה אתכם גו'; ולכן, אף שזוכים ישראל לברכה ה', הרי שברכה זו באה לפי שורת הדין ובהתאם לחוקי הטבע, ולכן צריכים לגשמים של "לילות" בכלל.

אך בפרשתנו מדובר על מצב שבו יהודים מקיימים רצון ה' מתוך התאמצות יתירה לפנים משורת הדין - וכלשון רש"י בתחילת הפרשה: "אם בחוקותי תלכו. שתהיו **עמלים** בתורה", יותר מהחויב (וראה בארוכה לקוטי שיחות ח"י" ע' 314 ואילך) - ולכן גם ברכת הקב"ה באה באופן **שלמעלה** מדרך הטבע, עד כדי כך שהגשמים של "לילות שבת" לבדם מספיקים הם לכל צרכי הארץ.

[בפ' 'והי' אם שמוע", כיון שהברכה היא בעיקר להארץ, "מטר **ארצכם**", לכן היא באה לפי **גדרי הארץ הטבעית**, ולכן גם בברכה יש הגבלות טבעיות, ואי אפשר להסתפק בגשמים של לילות שבת בלבד, אלא יש צורך בגשמים של הלילות בכלל;

אולם בפרשתנו, כאשר הברכה מתייחסת **לבני ישראל**, הרי שהיא אינה מוגבלת בדרכי הטבע דוקא, ולכן יש אפשרות שאפילו זמן מועט של גשמים ("לילי שבתות") יספיק].

ה. ליתר ביאור:

מבואר במפרשים (קרבן אהרן לתורת כהנים. נעתק בצידה לדרך על רש"י כאן), שברכת נתינת הגשמים "בעתם", ענינה הוא "בעת אשר **לא יהי' עת וזמן לדבר אחר** אלא להם לבד . . לא ירדו בעתות אשר אתם צריכים אליהם ללכת בדרכים, אלא בעת שלא יהי' אלא 'עתם' להם לחוד". כלומר: הגשמים ירדו בזמן המיוחד להם ("עתם"), שאין עוד מי שהולך אז בדרכים אלא הגשמים לבד הם ש"הולכים" אז.

אמנם בזה גופא אפשר לומר בשני אופנים, ובוה הוא ההבדל בין שני הכתובים:
בפרשתנו, כיון שהברכה מכוונת היא לישראל עצמם ("גשמיכם"), הרי ה"בעתם"
של הגשמים תלוי בבני ישראל בכלל, בכ" עניניהם. הגשמים באים רק כאשר אין דרכם
של בני ישראל לצאת בכ"א, אלא הגשמים לבדם הם ש"הולכים" אז בחוץ - "בלילי
שבתות";

אולם בפ' "והי' אם שמוע", כאשר הברכה שייכת היא להארץ של בני ישראל ("מטר
ארצכם"), אז ה"בעתו" של הגשמים (אינו תלוי בכ" עניניהם של בני ישראל, אלא) נקבע
פ' עבודת הארץ ש' בני ישראל: כיון שבמשך היום עובדים בני ישראל בשדותיהם
[וכמסופר לגבי יעקב אבינו (ויצא ל, טז): "ויבוא יעקב מן השדה בערב"], לכן המטר אינו יורד
אז, שלא להפריע בעבודת הארץ - ולכן יורד המטר "בלילות" בכלל, כאשר בלאו-הכי
מפסיקים את עבודת הארץ והולכים לנוח בבתיהם.

[כלומר: הא פשיטא שהברכה "ונתתי מטר ארצכם בעתו" מכוונת אל בני ישראל ולא להארץ עצמה,
שהרי להארץ אין נפקא מינה מתי יורד המטר; אבל כיון שכללות הברכה מתייחסת ל"מטר ארצכם", לכן
גם הברכה לבני ישראל היא כפי שהם קשורים עם עבודת האדמה, ולא בהתאם למצבם של בני ישראל
כשלעצמם. ודו"ק].

אמנם אעפ"כ ממשיך שם רש"י ומוסיף - בתור פירוש שני - ש"בעתו" קאי על
"לילי שבתות שהכל מצויין בבתיהם"; ויש להאריך בזה אך אין כאן מקומו, ויתבאר
בעז"ה בעת לימוד פרשה זו (בפ' עקב).

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

שתהיו עמלים בתורה

אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמורו

יכול זה קיום המצוות, כשהוא אומר ואת מצוותי תשמרו הרי קיום המצוות אמור, הא מה אני מקיים אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה (כו, ג. רש"י)

הקשו המפרשים (גור ארי', דברי דוד, משכיל לדוד, ועוד): מניין ההכרח בפשטות הכתובים לפירוש זה, שהכוונה ב"בחוקותי תלכו" היא ללימוד התורה מתוך עמל דוקא, ולא לכללות ענין לימוד התורה.

ויש לבאר בפשטות, דכיון שלימוד התורה הוא מצוה ככל תרי"ג מצוות התורה, הרי לימוד התורה כלול בהמשך הכתוב "ואת מצוותי תשמורו", ומכאן ההכרח לומר שמדובר באופן מיוחד בלימוד התורה שאינו כלול במצוות תלמוד תורה מצ"ע.

וע"כ צ"ל שמדובר בהוספה באיכות הלימוד – "שתהיו עמלים בתורה".

(ע"פ לקוטי שיחות ח"י עמ' 313 ואילך)

בין 'פונה' ל'אפנה'

ופנית עליכם והפירתי אתכם

אפנה מכל עסקי לשלם שכרם (כו, ט. רש"י)

להלן בפרשת הקללות (כו, יז) כתוב "ונתתי פני בכם ונגפתם לפני אויביכם גו'" ופירש"י "פונה אני מכל עסקי להרע לכם".

ויש לדייק, בדברכות כתב רש"י "אפנה מכל עסקי" לשון עתיד, ובקללות "פונה" לשון הווה. וכן באחרי (יז, י) כתיב "ונתתי פני בנפש האוכלת את הדם", ובקדושים (כ, ג) כתיב "ואני אתן את פני באיש ההוא והכרתי גו'", ובשניהם כתב רש"י "פונה אני מכל עסקי" לשון הווה. ויש לעיין בטעם השינוי.

ויש לומר בזה, דהנה לשון עתיד מתפרש על דבר הנמשך ו"הווה תמיד" (ראה רש"י בשלח טו, א ד"ה אז ישיר), משא"כ לשון הווה מתפרש רק על אותו הרגע בו מתקיים הדבר.

ועפ"ז יובן החילוק בלשונות רש"י בין הברכות לקללות:

דהנה ידוע מאמר רז"ל (סוטה יא, א) "מרובה מדה טובה ממדת פורענות", ולכן בנוגע לקללות נקט רש"י בכל המקומות את הלשון "פונה" לשון הווה, דהיינו, שהפני' כדי להרע לבני ישראל היא רק לרגע אחד בלבד. משא"כ בברכות נקט "אפנה" לשון עתיד, דהיינו שפניית הקב"ה להיטיב ולשלם לבני ישראל הוא דבר "ההווה תמיד".

(ע"פ לקוטי שיחות ח"י עמ' 326)

זינה של תורה

"ללכת" ולהתעלות ב"חוקות" התורה

כיצד "עמלים" בתורה, ומהו סוג זה בלימוד התורה, אשר יכונה בשם "חוקותי"? / כיצד ניתן ללמוד התורה באופן של חוקה, ללא הבנה? / כיצד שייך להתאחד עם התורה בבחינת "חקיקה"? / ביאור מהות ענין העמל שבתורה והדרך להתעלות וללכת בה מחיל אל חיל

בריש פרשתנו מבטיחה תורה: "אם בחוקתי תלכו גו' ונתתי גשמיכם בעיתם וגו'". עבודה זו שעלי' מבטיחה התורה שפע גשמי ורוחני מכל בכל כל, עבודה רמה ונישאה היא, ויש ליתן את הדעת באופן עבודה זו, לדקדק במילותי' של תורה, ולברר מה הם "חוקותי", והיאך "הולכים" בהם.

בכללות העבודה ד"חוקותי", מביא רש"י מדברי הספרא על אתר: "שתהיו עמלים בתורה". אין הכוונה ב"חוקותי" לקיום המצוות בכלל, שהם נמנו בסיפא דקרא "ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם", אלא ללימוד התורה באופן מיוחד, שיהא האדם "עמל" בה.

ועדיין יש לחפש ולחקור הרבה אחרי עבודה זו, כיצד זה "עמלים" בתורה, ומהו סוג זה בלימוד התורה, אשר יכונה בשם "חוקותי".

"חוק", כמשמעו, יורה על מצווה שאינה מושגת בדעת האדם, והוא מקיימה בקבלת עול מלכות שמים, מבלי היות לו שיג ושכל בטעמה.

וכפי שייסד הרמב"ן² בביאור חילוקי המצוות ד"עדות", "חוקים" ו"משפטים", וז"ל: "עדות . . . שהם זכר לנפלאותיו ועדות בהם, כגון המצה והסוכה והפסח והשבת והתפילין והמזוזה. ומה החוקים כי נעלם טעמם בתורה . . . כי משפטי ישוב המדינות בדיני השור והבור והשומרים ושאר הדינים שבתורה צדיקים וטובים הן כל רואיהם יכירון".

החוקים, אם כן, הם אותן המצוות שאין להם הבנה כלל בשכל אנושי, טעמם נעלם הוא, ועליהם פסקו חז"ל "גזירה היא מלפני, אין לך רשות להרהר אחריה".

מה יפלא אפוא, אשר העבודה ד"בחוקותי" מכוונת היא ללימוד התורה. וכי לימוד התורה יכול הוא להיות בלא טעם ושכל, והרי התורה ענינה הוא הבנה והשגה, להבין ולהשכיל, לחקור בטעמי הדינים ומקורי ההלכות להבין דבר מתוך דבר, שיהא הכל מיושב בשכלו של הלומד, וכיצד זה ניתן ללמוד התורה באופן של חוקה, ללא הבנה?!

"חוק", לשון חקיקה הוא. סופר הכותב אותיות, מאחד את האותיות עם הקלף שתחתיהן, אך איחוד זה הוא לחבר הנפרדים שיהיו דבקים. נעלית מזו היא מלאכת האומן אשר חוקק את האותיות בעצם האבן. אין לאותיות מציאות לעצמן כי אם האבן אשר עליה הן חקוקות.

וכן מבאר בעל התניא³ הפירוש ד"בחוקותי", שהוא דוגמת "אותיות החקיקה שנחקקים ונחרצים על גבי אבן טוב וכה"ג . . . והן מעצמיותו ומהותו של האבן טוב ומגופו ממש יחשבו". וכן הוא בלימוד התורה אשר יכונה "בחוקותי", שהלומד מתאחד עם התורה שבשכלו, עד שאין לו מציאות עצמית אלא התורה שבמוחו.

וכפי שמצינו במקבל התורה, רבן של כל הנביאים, שאמר "ונתתי עשב בשדך"⁴ גר', שמשע עצמו כביכול הוא הנותן את העשב. שמעוצם ביטולו אל השי"ת, אין לו מציאות משל עצמו ושכינה היא המדברת מתוך גרונו.

(2) בפירושו עה"פ "מה העדות והחוקים והמשפטים" (דברים ו, כ).

(3) פרש"י במדבר יט, ב.

(4) לקוטי תורה מה, ד.

(5) עקב יא, יד. וראה בענין זה בלקו"ת שם.

גם בשם רשב"י מובאים בדברי חז"ל שבחים נוראים שאמר על עצמו, "ראיתי בני עלי' והן מועטין . . אם שנים הם אני ובני"⁶, "אם חד הוא אנא הוא"⁷. שאין זה מדרך הצדיקים לשבח עצמם ח"ו. והי' זה מחמת עוצם ביטולו אל השי"ת, שלא היתה לו מציאות לעצמו אלא דבוק לחלוטין בבוראו.

ומעין זה באדם הלומד התורה, שיהא הוא בטל אל התורה שלומד, ולא תהי' לו מציאות אלא התורה שבמוחו וליבו, עד שנוכל לומר עליו שהוא כאות החקוקה באבן שאי אפשר להפרישה ולחלקה מהאבן שבה היא חצובה.

ומהי הדרך בה יבוא האדם למדריגה נשגבה זו, להתאחד עם התורה הק', הנה אין מקרא יוצא מידי פשוטו, "בחוקותי" תלכו.

המחשבה וההבנה הם דרכה של תורה, ומבלעדיהם הרי "בתורה שבל פה, אם אינו מבין הפירוש אינו נחשב לימוד כלל"⁸. אך גם כאן ישנו אופן הלימוד של "חוק", גזירה וקבלת עול מלכות שמים מבלי הבנה והשגה בשכל.

וענינו הוא: "שתהיו עמא'ם בתורה", יש מי שמטבעו אוהב הוא את הלימוד והחידוד, אך על לימוד התורה עליו להיות מפני שכך ציווה השי"ת ולא למלא תאוות מוחו. אכן, הלימוד הוא בהבנה והעמקה, אך סיבת הלימוד היא לא מפני הכרתו במעלת עומק והפלאות התורה, אלא למלאות מצות וחוק הבורא ית"ש.

והדבר יבחן בעת הלימוד בפועל. הלומד לתאוותו ילמד רק עד סיפוקה, לא יכריח עצמו להתמיד יתר על זה. אך העמל בתורה מצד החוק שחקק השי"ת, יתייגע ויעמול ללמוד עוד ועוד, בזמן הלימוד ובאיכותו, כי כן ציווה הבורא והגית בו יומם ולילה.

ואזי, נעשה הלומד חד עם התורה, אין לו מציאות עצמית, וכל מהותו והווייתו היא התורה שלמד. וכאותיות החקיקה אשר מציאותן ומציאות האבן חד היא, מבלי יכולת להפריד ביניהם.

ועדיין יש לתהות, מאי משמע "תלכו", מה הליכה והתקדמות יש בלימוד התורה באופן דחוק וחקיקה.

ואדרבא, בחלק ההבנה שבלומד התורה, שם ההליכה היא מדרגא לדרגא, עליו אחר

(6) סוכה מה, ב.

(7) בראשית רבה פל"ה, ב.

(8) ה' תלמוד תורה לאדמו"ר הזקן פ"ב הי"ג; ממגן אברהם סי' נ סק"ב.

עילוי, עומק לפנים מעומק. דרגות רבות יש וההליכה היא מחיל אל חיל.

אך בסיבת הלימוד שהיא כי כן חקק הבורא, בלי טעם ודעת, רק כמקיים מצוות המלך, הדעת נותנת שהקיום הוא שווה בכל יום ובכל עת, לעשות רצון המלך בלא לסטות ימין ושמאל. לכאורה היכן יש כאן להתעלות, ואלו חילוקי דרגות יש בעבד המקיים רצון אדונו בלא להרהר אחריו.

ויובן הדבר, בהקדים דבר תמוה שמצינו במדרש במדבר רבה: "ויקחו אליך פרה אדומה. א"ר יוסי ב"ר חנינא, אמר לו הקב"ה למשה לך אני מגלה טעם פרה, אבל לאחר חוקה".⁹ ועל פי המבואר בסה"ק גודל מעלת ה"חוקים" וקיומם, על פני המצוות מסוג "עדות" ו"משפטים", כנזכר למעלה בדברי הרמב"ן, תצא תמיהה רבתי, והרי ח"ו לומר שלמשה חסרה המעלה העצומה של עבודת קיום החוקים הבלתי מובנים בשכל אנושי. וא"כ הכיצד גילה לו הקב"ה למשה טעם פרה.

אלא שגם בעבודת ה"חוקה" וה"קבלת עול", יש מקום להליכה ועלי' מעלה מעלה, גבוה מעל גבוה:

כל איש ישראל בלמדו התורה, הרי מגיע למקום בו קצרה דעתו ואין שכלו משיג עומק הדברים, והרי הוא מקבל הדבר באמונה תמימה כחוקה בלא טעם. ולא שאין טעם בדבר, אלא שלא השיגה ידו.

והי' כאשר יגדיל ויעלה במעלות ההשגה, הרי מה שנחשב עד כה לחוקה בעבורו יובן גם בשכלו בטעם ודעת. אך עתה ישיב אל ליבו כי כל זאת שהבין עד עתה וגם מה שהשיג זה מקרוב, הנה עדיין אין זה עומקם של דברים ועדיין הדברים נשגבים ממנו, ועתה מה שהי' קודם לחוקה יחשב ל"משפטים" כעת, ומה שטרם השיג הלאה בעומק הדברים יהי' לחוקה אצלו. וכך ילך ותיעלה עד אין קץ.

והוא הדבר אצל משה רבינו, אשר הבנת טעם פרה אינה שוללת אצלו את ענין ומעלת ה"חוקה", כיון שהתורה עמוקה מארץ מידה ורחבה מני ים, ואין קץ להשגה הנעלמת שיש לחתור אחריה. ותמיד תיוותר הדרגה הנעלית בהשגת התורה שתחשב לגביה כחוקה שאינה מובנת בשכל האנושי.

וכדברים האלה היא עבודת ההליכה ד"בחוקותי תלכו". נתבאר למעלה שענין ה"חוקה" הוא הלימוד מפני הגזירה שציוונו על דברי תורה, ואשר בבואנו לשפוט האם

לומד להנאת שכלו או לקיים החוקה, אבן הבוחן היא אם לומד רק כפי טבעו והנאתו או שעמל יתר על רגילותו בכמות ובאיכות.

והנה בדבר זה יש דרגות רבות. דהאדם הלומד כפי רגילותו ומכריח עצמו לשבר טבעו וללמוד הלאה, הנה קיים בזה "שתהיו עמלים בתורה". אך ברבות הימים נעשה זה אצלו לרגילות, ואין עוד קושי ועמל מיוחד בהוספה זו.

ועל כך ציוותה תורה "בחוקותי תלכו" שתהיו עמלים בתורה באופן של הליכה בעילוי אחר עילוי. כאשר מה שהושג בעמל נהי' לרגילות, אין זה נחשב יותר לעמל, ויש לילך הלאה לעמול ולהתייגע לשבור הטבע החדש, ולהשיג מעלה נוספת בעמל התורה.

והשכר שמבטיחה תורה על זה, הוא מעין עבודה זו עצמה. דהנה סיום הברכות והנעלית שבהם היא "ואולך אתם קוממיות". דברכה זו קאי אלעתיד לבוא שאז תהי' ההליכה והעלי' בלי גבול ומידה, "ילכו מחיל אל חיל", ועד שזוכים לעלי' שלמעלה גם מהליכה, שהוא "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"¹⁰.

פנינים

דרוש ואגדה

המר ימירנו והי' הוא

ואם המר ימירנו והי' הוא ותמורתו יהי' קודש
(כז, לג)

איתא בסה"ק (סי' האריז"ל כוונת ר"ח, משנת חסידים סוף מס' טבת. ועוד) ש"המר ימירנו והי' הוא" ר"ת של שם הוי"ה ב"ה.

ויש לפרש זה ע"ד הרמז:

כאשר יהודי משפיע על אחר הרחוק ח"ו מדרך התורה והמצווה ומקרב להשי"ת ה"ז גם בשם "תמורה" יקרא. שהרי הוא ממיר את האדם מחול לקדושה.

וזהו "המר ימירנו" שלפעמים מצווה התורה ליהודי להפסיק מלימודו בתורה ומעיסוקו בעבודת הקודש, ולחפש את אלו הרחוקים מדבר ה' ולקרבם לעבודתו ית'.

עלול האדם לחשוש, שהיציאה ממקום הקדושה תשפיע עליו לשלילה ח"ו, וירד מדרגתו ומצבו הרוחני.

וזהו "המר ימירנו והי' הוא" שמבטיחה תורה שגם אחרי ה"המר ימירנו" יישאר בדרגתו הוא, "והי' הוא", וע"ד לשון רז"ל (ברכות יג, א. ועוד) "והי' – בהוויתו יהא".

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"ו עמ' 90)

בחוקותי – עמל בתורה

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם

"אם בחקתי תלכו – יכול זה קיום המצות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום מצות אמור, הא מה אני מקיים אם בחקתי תלכו, שתהיו עמלים בתורה"
(כד, ג רש"י ממדרש כהנים)

מכך שהוסיף הכתוב על "את מצותי תשמרו" אף "אם בחקתי תלכו" למדו שקאי על לימוד התורה.

אך קשה:

מנ"ל שהכוונה היא על "עמל תורה" ולא על עצם לימוד התורה, ד"א את מצותי תשמרו" שולל רק שקאי על מצוות?

וא' הביאורים בזה:

ידוע הכתוב בספרים שנחלקו מצוות השי"ת לג' מחלקות: 'עדות' ו'משפטים' – הם מצות שהשכל מחייבם או עכ"פ מסכים להם, ו'חוקים' – הם מצוות שלמעלה מהבנת השכל ופעמים אף מנוגדים אליו, וקיומם הוא בדרך קבלת-עול. ועליהם נאמר "אומות העולם מונין את ישראל, לומר, מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חקה, גזרה היא מלפני, אין לך רשות להרהר אחרי" (רש"י ר"פ חקת).

והנה, כאשר האדם לומד רק כשיש ביכולתו וכשמבין את לימודו אין זה 'חוקה'. גדר 'חוק' הוא דווקא כשהלימוד הוא באופן של עמל ויגיעה, כשאין לו עריבות וטעם ("געשמאק") בזה – למעלה מטעם והבנה.

ומובן א"כ הא ד"אם בחקתי תלכו" קאי על "שתהיו עמלים בתורה" דווקא.

(ש"פ בחוקותי תשי"ט. וראה בארוכה ובפוטו"ד ב"ינה של תורה" בגליון זה)

חידושי סוגיות

בשיטת הרמב"ם בדיני חרמי כהנים

יפלפל בקושיות המנחת חינוך דהרמב"ם שינה הרבה מן הש"ס ולכאור' חידש בזה נגד הדין דאין כהנים מחרימין / יעמיק בכוונת לשונות הרמב"ם לאיזה שדה נתכוון, ושיטתו בהא דאין כהנים מחרימין / יסיק ע"פ דברי החינוך בביאור יסוד דין חרמין, דשאני נכסי כהן מנכסי ישראל בעצם, ובזה מתורצים דברי הרמב"ם כולם

"כשדה החרם לכהן תהי' אחוזתו (שם), מה תלמוד לומר כשדה החרם (מה בא שדה החרם ללמד על שדה היוצאת לכהנים ביובל (רש"י)), מנין לכהן שהקדיש שדה חרמו (שדה שהחרים ישראל והגיעה לחלקן (רש"י)), שלא יאמר הואיל ויוצאה לכהנים (הואיל וכשיגיע יובל אם לא אפדנה אני מיד גזבר ויגאלנה אחר תתחלק לכהנים ביובל כדין מקדיש שדה אחוזה (רש"י)) והרי היא תחת ידי (עכשיו שאני מוחזק בה (רש"י)) – תהא שלי, ודין הוא בשל אחרים אני זוכה (אם הי' שדה אחוזת ישראל יוצאה לכהנים ביובל הי' לי

יביא דברי הרמב"ם ע"פ הש"ס גבי כהן שהקדיש שדה חרמו שיוצאה לשאר הכהנים, ויפלפל בקושיות המנ"ח במה שחידש כאן הרמב"ם טובא על הש"ס

גרסינן בערכין (כט, א. לד, א), לענין דין מקדיש שדה אחוזה ולא גאלה או שנמכרה ע"י הגזבר לאחר, שיוצאת לכהנים ביובל כשדה החרם, המבואר בפרשתנו (כו, כא) "והי' השדה בצאתו ליובל קודש לה' כשדה החרם לכהן תהי' אחוזתו":

ולא שנא שדה שהגיעה לידו באחת מן הדרכים, ואפילו מטלטלין אין מחרימין כדתנן התם במשנה, וכדפסק הרמב"ם גופי' בהלכה דלהלן (ה"ז) "קרקע או מטלטלין של כהנים ולוים אינם מחרימין אותן". וא"כ, מהיכא אתיא לי' להרמב"ם דרשאי הכהן להחרים שדה חרמו?

ובלחם משנה להרמב"ם על אתר: "והביא הדין בכהן שהחרים אע"ג דכאן נקט לה בכהן שהקדיש דהב"א אחד ואין קפידא". אבל זה צע"ג דהא ע"פ הנ"ל אין הכל אחד כי רק מלהחרים אימעוטי' כהנים ולא מלהקדיש, כמו שהקשה עליו כבר במנחת חינוך שם. מיהו, אולי יש לומר דהלח"מ פירש בדברי הרמב"ם דהאי דנקיט "והחרימה" היינו חרם לבדק הבית (ובאמת הכי נמי כתב בצפנת פענח במקום שהובא להלן בדברינו), וזה על פי מה שכבר הודיע הרמב"ם גופי' בפירושו על המשניות (תמורה פ"ז מ"ג. הובא בתויו"ט ערכין פ"ח מ"ו) "ואל תעלה על דעתך שיש הפרש בין שאמרנו קדשי בדק הבית ובין שאנו אומרים חרמי בדק הבית לפי שהשמות משונים והענין אחד" (ועיין בזה גם בדברי המנ"ח שם לפני"ז). איברא דכבר כתב בצפנת פענח שהובא להלן, דיש לומר שכהנים אינם רשאים להחרים אף לא לבדק הבית, ויכולים רק להקדיש. והדרא הקושיא לדוכתא.

ועוד הק' המנ"ח בדברי הרמב"ם, דמנ"ל הא דכתב בסוף לשונו "שאם החרימה היא מוחרמת מיד", הא בש"ס לא נזכר אלא ש"יוצאה לאחיו הכהנים", ונשנה ונשלש בלשון זה (לי המנ"ח שם),

חלק בה (רש"י) בשל עצמי לא כל שכן, תלמוד לומר והי' השדה בצאתו ביובל קודש לה' כשדה החרם וכי מה למדנו משדה החרם מעתה ה"ז בא ללמד ונמצא למד, מקיש שדה חרמו לשדה אחוזה של ישראל מה שדה אחוזה של ישראל יוצאת מתחת ידו ומתחלקת לכהנים (אם גאלה כהן מיד הקדש יוצאה מידו ביובל ומתחלקת לכל אחיו הכהנים' (רש"י) אף שדה חרמו יוצאת מתחת ידו ומתחלקת לאחיו הכהנים". ועיי"ש להלן בשמעתין ובמפרשים שם.

והנה, כתב הרמב"ם בפרק ו מהל' ערכין וחרמין (ה"ו), "כהן שהיתה לו שדה חרם שזכה בה אחר היובל והחרימה הרי זו מוחרמת ויוצאה לאחיו הכהנים, שנאמר לכהן תהי' אחוזתו מלמד ששדה חרמו לו כשדה אחוזה לישראל שאם החרימה היא מוחרמת מיד". ע"כ. ובמגדל עוז רדב"ז וכסף משנה ציינו המקור לדברי הרמב"ם ממימרת הש"ס הנ"ל.

ובמנחת חינוך (מצות שנו. עיי"ש בארוכה) הק' על הרמב"ם כאן כמה קושיות אלימתות, חדא הקשה, דמנ"ל להרמב"ם דדין "יוצאה לאחיו הכהנים" הוי נמי בכהן שהחרים שדה חרמו, הא הש"ס לא מיירי אלא בכהן שהקדיש שדה חרמו. ודרכה מיני' קשיא, דהא אין כהן רשאי להחרים מאומה, כדתנן בפרקא דלעיל מיני' "הכהנים והלוים אין מחרימין", כי גזירת הכתוב דדין חרם לא שייכא בכהנים ולוים לא שנא שדה שהיתה שלו מעולם

אבל לא נזכר כלל ועיקר דילפינן נמי "שאם החרימה היא מוחרמת מיד".

ובשלישית הק' המנ"ח, דאף לישני דהרמב"ם בריש ההלכה "שזכה בה אחר היובל" אין מובן כלל מאי שיאטי' דיוכל הכא, שהרי אין בין יובל ובין חרמי הכהנים ולא מידי, ולעולם כהן זוכה בחרמים, בין לפני היובל בין ביובל ובין אחר היובל, וכדפסק נמי הרמב"ם גופי' בהלכה דלעיל מיני' (ה"ה) שחרמי הכהנים "הרי אלו ניתנן לכהן שבאותו משמר בשעה שהחרים".

ולפום ריהטא הי' מקום לתרץ דברי הרמב"ם, וכדמשמע נמי מהמפרשים (עיין היטב בצפ"נ לרמב"ם שם פ"ד הי"ט), דנימא (כנזכר כבר) דב"והחרימה" דהכא לא נתכוין הרמב"ם לחרמי הכהנים אלא חרם לבדק הבית או חרם לשמים (דאף בהנהו מיירי שם בהל' שלפנ"ז), ו"כהן שהיתה לו שדה חרם שזכה בה אחר היובל" היינו נמי שדה חרם לבדק הבית, דזכי בה אחר היובל (ועיין בצפנת פענח (שם) שכתב: "דנקט רק ככהן שהיתה לו שדה חרם שזכה בה דמשמע לכאורה דרק חרם גבוה אבל חרמי הכהנים שפיר יש על זה שם אחוזה של כהן". ועוד כתב (שם לו, ג באמצע הטור): "אבל שדה שנפלה לו או שירש אז יכול גם להקדישה בלשון חרם לבדק הבית כו").

מיהא אין לומר כן, דמלבד שאכתי צ"ע מנין מקור דין זה שנקט הרמב"ם²,

עוד זאת, שאין הדברים מתיישבים כ"כ בלשונות שנקט הרמב"ם, ומסיום לשונו "מלמד ששדה חרמו לו" משמע דקא מיירי הכא בחרמי הכהנים שהיא שדה דמשתעי בה קרא דמיני' ילפינן להאי דינא. ותו, דאילו היתה כוונתו לשדה דחרמי בדק הבית הול"ל "כהן שהיתה לו שדה אחוזה שזכה בה כו", ומלשונו "שהיתה לו שדה חרם" מובן דקאי אדלעיל מיני' בהלכה שלפנ"ז דמיירי התם בחרמי כהנים.

ב

יעמיק בסברות הרמב"ם היאך מצינו לומר שיחרים הכהן שדה אף שקיי"ל דאין מחרימין

אכן, לענין הקושיא השלישית שהקשה המנ"ח, במ"ש הרמב"ם "שזכה בה אחר היובל", נראה ממשמעות המפרשים (עיין בקרית ספר להמב"ט על אתר) דבתיבות אלו נתכוין הרמב"ם הכא לאופן אחר ממה שהזכיר לפנ"ז, וכאילו נכתב (או שבאמת הכי גרסינן) "או שזכה בה אחר היובל", והיינו שדה אחוזה של ישראל שהקדישה הישראל ולא פדאה דאז יוצאה היא לכהנים ביובל³ (והאי דינא כבר הביאו הרמב"ם לעיל (פ"ד הי"ט)), וע"ז רצה לומר הכא דאף שדה כזו רשאי הכהן להחרים "שאם החרימה היא מוחרמת מיד".

מיהו עדיין יש לעיין בזה, אמאי הקפיד

חי"ב ע' 6 שוה"ג להערה 32).

3) מיהו עפ"ז צע"ק הלשון שכתב "שזכה בה אחר היובל", דהרי זוכים בה כשהגיע היובל.

2) ואילו הי' הדבר חידוש מדילי', בודאי הי' נוקט על אתר בלשון "יראה לי", כדרכו בכל מקום שמחדש הלכה שלא נמצאה בש"ס (ראה לקו"ש

וכתב⁶ "שהרי אומר (בהו כה, לד) בשדה כי אחוזת עולם הוא לכם"⁷ (דכתיב גבי ערי הלויים), פירוש, דלפיכך הוי דין זה דוקא בשדות דהוו דילהו בעצם, שניתנו להם לנחלתם משמיא (שהם השדות דערי הלויים שירשו מאביהם⁸), דבנוגע לשדות אלו אי אפשר כלל שיחרימום כי בזה תהי' אחוזה זו נפקעת מהם ורחמנא אמר "אחוזת עולם הוא להם"⁹. משא"כ שדה חרם שהגיעה ליד הכהן רשאי להחרימה, דאין היא אחוזתו.

איברא, דאף בהאי תירוצא אין מזור, כי לפי זה נמצא דהא דרשאי הכהן להחרים אינו משום שהויא שדה חרמו, אלא מטעמא דאין היא אחוזתו, היינו שאינה "אחוזת עולם" שלו. ואי הכי לא הו"ל להרמב"ם להדגיש "כהן שהיתה לו) שדה חרם", כי אם ה' לו להורות בלשונו דקאינן בקרקע שאינה אחוזת עולם לו, כגון "כהן שהיתה לו שדה שזכה בה (מישראל)" או כיוצא בזה.

ואף בגופא דהאי סברא שחרם כהן חל בשדה שאינה אחוזתו ממש – צ"ע, דהא הלימוד בהיקש "שדה חרמו" ל"שדה אחוזה" הביאו הרמב"ם בתוכן הפכי מכפי שהובא בש"ס, דבש"ס אמרו "מקיש שדה חרמו לשדה אחוזה של ישראל מה שדה אחוזה של ישראל יוצאת מתחת ידו

הרמב"ם להקדים דוקא הא ד"כהן שהיתה לו שדה חרם", ויתר על כן בסיום לשונו גבי הלימוד מקרא שהזכיר רק "מלמד ששדה חרמו לו" ולא האופן האחר הנ"ל. ומה שכנראה הטעם לזה הוא כיון שהלימוד הוא מקרא דאיתמר בי' "כשדה החרם לכהן תהי' אחוזתו"⁴ – עדיין אין בזה ביאור, ואדרבה דבר זה עצמו טעמא בעי, כי מהא גופא דילפינן לדין זה מהאי קרא אף שבאמת הוא הדין נמי בשדה אחוזה שזכה בה אחר היובל, מוכחא מילתא דעיקר הדין הוא דוקא בשדה חרמו, ודרוש ביאור וסברא בזה.

והנה, לענין הקושיא דלעיל מגופא דדינא דכהנים אין מחרימין, ה' נראה ליישב בפשטות⁵:

הרמב"ם ס"ל דהא דכהנים אין מחרימין הקרקעות אינו מגזירת הכתוב סתם שגזר הכתוב דין על הגברא שהכהנים לא נאמר בהם דין חרמים כלל (וכ"ה דעת המנחת חינוך), אלא הוי דין בהחפצא דנכסי הכהן. וסברא זו מדוייקת היטב בהדגשת לשון הרמב"ם ששינה בו מן הש"ס לבאר שיטתו זו, דבמתני' נקט להאי דינא בלשון "הכהנים והלויים אין מחרימין", ואילו הרמב"ם נקט "קרקע או ממלצאין של כהנים אינם מחרימים אותן".

ולבאר טעם שיטה זו המשיך הרמב"ם

(6) וכ"ה בש"ס שם בטעם דלויים אין מחרימין, משא"כ בכהנים. וראה לחם משנה לרמב"ם כאן.

(7) כ"ה ברמב"ם לפנינו. ובכתוב נאמר "להם".

(8) ראה פרש"י ערכין כה, ב ד"ה ת"ל לכהן.

(9) וראה בקרית ספר כאן.

(4) ולהעיר שהרמב"ם כאן לא הביא מהכתוב את הלשון "כשדה החרם".

(5) להעיר מצפנת פענח הנ"ל (לו, א): וזה דוחק לומר דהך והחרימה כו' ומשום דס"ל כו'. עיי"ש.

הם תחת ידי של הקב"ה מבלי אמצעות מלאך ומזל וכמ"ש כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו כו', לא תנוח בהם רק טובה ושפע ברכה ורוח נדיבה וטהרה תסמכם. וההפך, והיא המארה והחרם, על אויביהם ושונאיהם של ישראל. וע"כ כי יקצר רוח אחד מהם ויוציא מפיו לשון קללה וחרם על ממונו וקרקעותיו שהם תחת הברכה, הודיעו הכתוב שאי אפשר לו להוציאו מרשות המבורך לרשות אחר, לפי שכל אשר לישראל שהם חלק השי"ת, לו הוא, ומה שקנה עבד קנה רבו. אבל מ"מ אחר שידענו באמת כי כוונת המחרים להוציא אותו דבר מרשותו, ראוי להשלים חפצו וישוב לרשות אדוניו¹³ ויהי קודש כו'. ומזה השורש הוא שאמרו רז"ל שכל אשר ללוים ולכהנים, בין קרקע בין מטלטלין, אין מחרימין אותן. כלומר שאפילו אמר הכהן או הלוי על שדהו שיהי חרם, אינו נתפס כלל כי הוא כשוכן בית אדוניו, מקום הברכה והחסד והטוב, וכל אשר יש לו, להשי"ת הוא, ובתוך הברכה אין מקום לחרם חלילה. ע"כ.

אכן, לכאורה אינו מובן מאי שנא ישראל שיכול להחרים וכהן ולוי אין מחרימין, דהא בודאי אף בישראל "אין מקום לחרם חלילה", כמו שכתב לעיל "אי אפשר לו להוציאו מרשות המבורך לרשות אחר" אלא ש"אחר שידענו באמת כי כוונת המחרים להוציא אותו דבר מרשותו ראוי להשלים חפצו וישוב לרשות אדוניו ויהי קודש", ואמאי לא נימא הכי גם בכהן ולוי

ומתחלקת לכהנים" (והיקש זה הביאו הרמב"ם לעיל (פ"ד הכ"ג) ולא כאן), היינו דילפינן שדה חרמו משדה אחוזה של ישראל שפדאה הכהן מן ההקדש וכי הכי דהתם השדה אינה שלו ויוצאת מתחת ידו "אף שדה חרמו יוצאת מתחת ידו"¹⁰, ואילו הרמב"ם הכא הזכיר ההיקש בלשון הפוכה, "מלמד ששדה חרמו לו כשדה אחוזה לישראל"¹¹, היינו שנקט בדוקא בסגנון שמשמעו דבעלות הכהן על שדה חרמו שוה היא לבעלות שדה אחוזה¹² לישראל שיכול הוא להחרמה.

ג

סיק בדרך מחודשת ע"פ היסוד שב' החינוך דיני חרמות, דשאני נכסי כהן מנכסי ישראל בעצם, ועפ"י יתורצו כל הדינים שהזכיר הרמב"ם ומקורם בש"ס

והנראה לבאר ביאור חדש ויסודי בכל זה, עפ"מ ש"כ החינוך¹² (מצוה שנו) בשורש מצות דיני חרמין, וז"ל: לפי שישראל הוא העם אשר בחר הא-ל לעבודתו ולהכיר שמו, והם אינם תחת ממשלת המזלות אשר חלק השי"ת לעמים מן האומות, אבל

¹⁰ וכן נמי במסקנת הגמרא בסוגיא, דרשת רב נחמן קמ"ל אחוזתו אין חרמו לא, דלפרש"י ותוס' בשמעתין היינו דחרמו לא הוי כאחוזה ליגאל לעולם.

¹¹ וראה לשון הרמב"ם לעיל פ"ד הי"ט: "ותהי אחוזה להם". ושם סוף הלכה כ': "תחזור לכהנים כאילו הם בעלי".

¹² וכבר נודע שבכרוב העניינים ככולם אזיל החינוך בשיטת הרמב"ם.

¹³ השי"ת (כנ"ל) - וכדלקמן "כשוכן בית אדוניו".

יכול לחול שם חרם – שוב יכול לחול על השדה שם חרם אף לאחר שנכנסה לרשות הכהן¹⁵. והסברת הענין בזה, דהשינוי מרשות ישראל לרשות הכהן אינה משנה עצם השדה שתהא "כשוכן בית אדוניו השי"ת". והוא הדין שדה של ישראל שזכה בה (הכהן) אחר היובל, שאחווה זו לא היתה "כשוכן בית אדוניו", ובמילא היתה בה האפשריות שתהא נחרמת ע"י ישראל, ולהכי עומדת במקומה אפשריות זו גם משבאה השדה ליד הכהן. ועיין בלח"מ (שם ה"ז): "וכן נקטה כשדה החרם מאי דקאמרה הברייטא כשדה שיוצאה לכהנים והכל אחד".

וזהו שהשמיענו הרמב"ם "שנאמר לכהן תהי' אחוזתו מלמד ששדה חרמו לו כשדה אחווה לישראל שאם החרימה היא מותרת מיד", ר"ל דהשדה יש עלי' דין כשדה אחווה לישראל ולא כאחוזתו של כהן. פירוש, דמה ששדה החרם או שדה שזכה בה אחר היובל מותרות הן, אין טעמו כ"כ (מצד השלילה –) מחמת שאינה אחוזתו שנאמר עלי' "אחוזת עולם

שהחרימו דיוצא מרשותו ויהי' קודש¹⁴?

ובאמת יש לבאר החילוק בזה, דנכסי ישראל מאחר שהיותם שייכים לחלק השי"ת אינו ענין בהם גופא ומצדם אלא מצד הישראל, דמה שקנה עבד קנה רבו, להכי אע"ג דלא חל התוכן דחרם (היפך הברכה) על הנכסים גופייהו, אלא נעשים הם קודש ע"י מעשה החרם, מ"מ מאחר שמה שהתורה מוציאה השדה מרשותו הוא בסיבת "כוונת המחרים" ו"חפצו" (חפץ הלב) שהוציאו בפיו והשתמש עליו בלשון של חרם, אשר מצד הנכסים ל"כשעצמם הי' אפשר שיחול הדבר – אזי חל עכ"פ שם חרם על השדה, ונעשה היפך הברכה בנכסים אלה בנוגע להמחרים, שיוצא הנכס מרשותו ("וישוב לרשות אדוניו ויהי' קודש"). וכן הוא גם בפשטות הדברים ממש, שקרוי' שדה זו שדה חרם. משא"כ בכהנים ולוים, שהנכסים עצמם הוו "כשוכן בית אדוניו מקום הברכה והחסד והטוב וכל אשר יש לו להשי"ת הוא", אי אפשר בנכסיהם שיחול אפילו שם חרם בנוגע להכהנים והלוים ויגרום הדבר שיצאו מרשותם.

ומעתה, כיון שהא דאין הכהנים מחרימין הוא מחמת שאי אפשר כלל שיחול על אחוזתם שם חרם, הלכך כהן שהגיעה לידו שדה חרם של ישראל, אשר על נכס זה מצד עצמו שפיר הי'

(15) ואע"ג דאמרינן (ערכין כט, א. רמב"ם שם ה"ה) "חרמי כהנים כל זמן שהן בבית בעלים הרי הן הקדש" * לכל דבריהם (שאסורין בהנאה ומועלין בהן רבינו גרשום ערכין שם) שנאמר כל חרם בישראל קדש קדשים הוא לה' נתנו לכהן הרי הן כחולין לכל דבריהם שנאמר כל חרם בישראל לך יהי', כשאר ממונו של כהן (פרש"י שם), שיהיו מותרים אפי' לזרים (רדב"י לרמב"ם שם). וראה פרש"י בכורות לב, סע"א.

(* כ"ה ברמב"ם כאן. ובברייטא (ערכין כט, א ובכורות לב, סע"א) בהקדש. אבל בבכורות שם לפני' אי בי בעלים הקדש ניהו.

(14) ולהעיר מקושיות הרא"ש (הובאו בשטמ"ק ערכין כח, א. אות ז) על הדין שהכהנים אין מחרימין משום שהחרמים שלהם – "מאי נתינת טעם הוא זה מ"מ יהא חרם וימעלו בו עד שיאמר אני רוצה לזכות בו כו".

מהאי קרא – דהש"ס הלימוד הוא לענין שאינה נשאת שלו אלא מתחלקת לאחיו הכהנים¹⁷, ואילו הלימוד שברמב"ם הוא "ששדה חרמו לו כשדה אחוזה לישראל שאם החרימה היא מוחרמת מיד", היינו שחל עלי' שם חרם וה"ה יוצאת מרשותו (ונעשית קדושה בקדושת הגוף (עיין תוד"ה דת"ר שם כח, ב)).

ומקורו של הרמב"ם לסברא זו הוא ממסקנת הש"ס בסוגיין¹⁸, דהכי אמרינן: "איצטריך סד"א הואיל וכתוב כי אחוזת עולם הוא להם הא נמי אחוזתו היא קמ"ל אחוזתו אחוזתו אין חרמו לא", פירוש, דבעינן בעיקר לשלול שאין חרמו נעשית אחוזתו, ובמילא חל על זה הדין והשם דחרם¹⁹.

היא להם", כי אם (מצד החיוב –) להיותה שדה חרמו, היינו שכבר חל עלי' שם חרם, שהיתה בשדה זו האפשריות דחרם כנ"ל, ובמילא אף לאחר כניסתה לרשות הכהן אין שדה זו נעשית כאחוזתו ו"כשוכן בבית אדוניו". ולפיכך "אם החרימה היא מוחרמת מיד".

ובזה יעלה יפה סדר הל' הללו ברמב"ם, דלכאורה הדין דהלכה ו' בכהן שהיתה לו שדה חרם (וכן תחילת הלכה ז') היו צריכים להכתב אחר הדין דהלכה ז' ד"קרקע כו' של כהנים אינם מחרימין אותן", שבהמשך לזה הו"ל להזכיר דאינו כן בכהן שהיתה לו שדה חרם אלא זה האחרון יכול להחרים. אבל לפי דברינו אתי שפיר, כי הא דשדה חרם של כהן שהכהן יכול להחרים אינו (רק) מצד המיעוט שאינו אחוזת עולם (ובמילא יכול להחרים), אלא מצד החיוב, כנ"ל, ולהכי בא הדבר כהמשך להל' שלפניו דהוי כמו ישראל שהחרים חרמי כהנים.

ומעתה יתבאר השינוי בין ההיקש שבש"ס "מה שדה אחוזה של ישראל יוצאת מתחת ידו ומתחלקת לכהנים אף שדה חרמו יוצאת מתחת ידו ומתחלקת לאחיו הכהנים"¹⁶, להלימוד שהביא הרמב"ם

17) ובהו י"ל דקמ"ל דשייך לכל השבט, וראה תוד"ה מי ומי. ולהעיר מתירוצ' רמי בר חמא שם כו' הואיל וכתוב ואיש את קדשיו כו'. וראה פרש"י שם. ובפרש"י שם כט, א ד"ה שהקדיש: ועכשיו שאני מוחזק בה כו'.

18) וצ"ע מה שהרדב"ז וקרית ספר להרמב"ם כאן העתיקו רק התחלת הלימוד מקיש שדה חרמו לשדה אחוזה, ולא המסקנא דאר"נ.

19) וצריך לומר דלהרמב"ם ה' הגירסא בגמרא "מנין לכהן שהחרים" במקום "שהקדיש", וכמ"ש בלקוטי הל' (זבח תורה) להחפץ חיים בערכין (כח, א), אי נמי י"ל שמפרש מ"ש בגמרא "שהקדיש" דהיינו "שהחרים" שדה חרמו. ודוחק. וצ"ע.

16) וכ"כ הרמב"ם לעיל (פ"ד הכ"ג) לענין המקדיש שדהו ופדה אותה כהן מיד ההקדש. עיי"ש.

תורת היים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

שלבי ההתקדמות בלימוד החסידות

מכתב אודות דרך הלימוד בתורת החסידות שצ"ל כמו הלימוד בשאר חלקי תורתנו, שתחילה קולטים כללות הענין, ורק לאחר^ז נכנסים לעומק הענין

לפלא מפני מה בלימוד התניא משנים הם מאופן לימוד של שאר חלקי תורתנו

במענה על מכתבם מ . . בו כותבים אודות הקישויים שפגשו בלימוד ספר התניא קדישא.

וכבר מלתי אמור לכמה מהשואלים בכגון דא, אשר לפלא מפני מה בלימוד התניא משנים הם מאופן לימוד של שאר חלקי תורתנו, ולאחרי זה תמהים על הקישויים שפוגשים בזה.

וכוונתי, כשנגשים ללימוד תורה שבכתב חומש, משנה וגמרא, פשוט ומוכן שבלמוד ויקרא ובראשית אין מבארים להמתחיל פירוש רש"י ועאכו"כ פירושי שאר המפרשים, כ"א מוסרים לו תוכן הכתוב בכלל ופירוש האמור כפשוטו בפשטות הכי גדולה, ואפילו אם תלמיד חכם הוא וישאל למה האל"ף קטנה דלא כשאר האותיות ושאר הדיוקים כיו"ב שרש"י ומפרשי התורה מתרצים אותם בפירושיהם, יאמרו לו שעוד חזון למועד, ושלא ידרוש בהתחלת הלימוד שיבארו לו את כל זה, אף שהקושיא אמיתית היא, ועליו

להמשיך בלימוד דוקא באופן הפשוט עד שיגדל ויקבץ יותר ידיעות בהעניינים.

מפעם לפעם נכנסים בעומק יותר ובפרטיות יותר

ועל דרך זה הוא ג"כ בלימוד התורה שבע"פ, כשלומד בפעם הראשונה את המשנה הנה לא לבד שאין לומדים עם תוספות אלא גם בלא רש"י ולא את הדיוקים שהגמרא מדייקת בהמשנה, והיפך השכל הוא לעשות אחרת, וכהוראת חז"ל ליגרס אינש והדר ליסבר, עיי"ש בהסוגיא (שבת סג, א. וכן בשלהי ברכות וע"ז יט, א). אשר אפילו לבעלי שכל ובעלי ידיעה רחבה בערך להליסבר שלהם צ"ל הענין דלמיגרס יותר ויותר, ומזה מובן שגם בלימוד תורת החסידות צ"ל באופן כזה דוקא, שבפעם הראשונה קולטים כללות הענין אחרי כן לומדים אותו בשטחיות ומפעם לפעם נכנסים בעומק יותר ובפרטיות יותר.

ואף שמוכן שגישה האמורה קלה יותר שתהי' אצל ילד קטן בשנים מאשר אצל לומד תורה זה כמה שנים אבל כנ"ל גם להם נאמר הכלל דלמיגרס והדר ליסבר וגם בהם נאמר החיוב הקדמת נעשה לנשמע, שרק באופן כזה קבלו ישראל ומתקיימת תורתם (שבת פח, א).

לשאל דעת בקי בחלק תורה זו

מובן שבאם אפשר לילך אצל הבקי בלימוד תורה זו, יש לשאלו לפרטי הדיוקים אפילו בהתחלת הלימוד שבכלל אז יקל הלימוד יותר אבל כנ"ל לא זו הדרך אפילו אם הבקי יוכל להסביר הדיוקים ע"י העניינים שבהם הורגלו.

כדי להקל לימודם בתניא אפילו במצבם שרק לעתים רחוקות יש להם האפשרות לשאול דעת בקי בחלק תורה זו, מהנכון שילמדו תחלה בתניא את אגרת התשובה, ואח"כ שער היחוד והאמונה ורק אח"כ חלק ראשון של התניא, וכן ילמדו את הקונטרס ומעייין וספר דרך מצותיך לאדמו"ר הצמח צדק, אשר כתוב הוא בסגנון יותר רגיל ובמדה מסוימה כל ענין מבואר בפני עצמו, וביחד עם הגישה הנ"ל תקוטי שבמשך זמן קצר יראו פרי טוב בעמלם בלימוד חלק זה בתורה הק' ויקוים בהם טעמו וראו כי טוב ה' שהרי אורייתא וקוב"ה כולא חד, וסתים דאורייתא מכון לסתים דקוב"ה (זח"ג עג, א).

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

(אגרות קודש חט"ו עמ' רצב ואילך)

הרכי החסידות

שיחות כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש
צוקללה"ה נבג"מ זי"ע
ואגרות קדשו בענייני עבודת השי"ת

שלושת ימי ההגבלה

הימים שלפני קבלת התורה, הם ימי הגבלה. ימי ההגבלה הם גם כן ימי ספירה
ככל ימי ספירת העומר, אך שלשה ימים אלה הם ימי הגבלה, אלה הם ימים של
התכללות הגבלה וקדושה

◇ ◇ ◇

ההגבלה במוחין, ההגבלה במדות, ההגבלה ברצון ועונג

לפני כל חג יש ערב החג. ערב החג משמש כהכנה לחג. הרי מוכן שההבדלים בימים
הטובים ישנם גם בערכי הימים הטובים. ההקדמה של ערב החג היא כמו ההקדמה
לספר, שההקדמה עצמה היא ספר.

... לפני חג השבועות ישנם שלשת ימי ההגבלה. ימי ההגבלה הם בשלשה דברים
עיקריים: א) ההגבלה במוחין. ב) ההגבלה במדות. ג) ההגבלה ברצון ועונג. ההכנה
הפנימית לקבלת התורה תלוי' בעבודת ההכנה בשלשת ימי ההגבלה.

(ספר השיחות הישית [המתורגם ללח"ק] עמ' קכד-קכה)

ימים של התכללות הגבלה וקדושה

ביום ראשון ג' סיון תרנ"ה הייתי ב"יחידות" אצל הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק, אחרי
שענה לי על עניני הפרטי, אמר:

היום הראשון של ימי ההגבלה, הימים שלפני קבלת התורה, הם ימי הגבלה. ימי
ההגבלה הם גם כן ימי ספירה ככל ימי ספירת העומר, אך שלשה ימים אלה הם ימי
הגבלה, אלה הם ימים של התכללות הגבלה וקדושה. ההגבלה בעולם היא "יש", ו"יש"

של עולם הוא "מציאות" שמשמעה - פירוד, כפי ענין הנפשות, שנאמר בעשו לשון רבים. ואילו יעקב הוא קדושה, יחוד והתכללות ששבעים הם אחד, שבעים נפש, שכן, ההגבלה של קדושה באה מאחדות אמיתית.

ביום ראשון של ימי ההגבלה בשנת תר"מ - המשיך הוד כ"ק אאמו"ר - הייתי ב"יחידות" אצל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק. לאחר שענה לי על ה"יחידות" הפרטית שלי, כיבדני הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק בענין פנימי ששמע מהסבא - הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק "צמח צדק" - שהוד כ"ק רבנו הזקן אמר בסעודת לילה הראשון של חג השבועות תקנ"ז:

שבועות הוא הזמן של מתן תורה והזמן של קבלת התורה. מתן תורה בא על ידי ההכנה של ספירת העומר, שמצותה למימני יומי ולמימני שבועי. הפירוש הפנימי בזה הוא שספירת העומר מצותה להבהיר את הענין של ירידת הנשמה, שמשביעין אותו תהי צדיק, ו"שובע" פירושו מה שנותנים מלמעלה לכל אחד כוחות לתקון המדות, זהו ספירת העומר ועל ידי כך - לא על ידי מוחין - מגיעים לגילוי העצמות במתן תורה.

תורה זו זכיתי לשמוע כמה פעמים מהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק בהסברים שונים, אך בבגרות חשים ומרגישים את העונג במה ששמעו בשנות הנעורים.

(ספר המאמרים ה'תש"ט עמודים 173-174)

התוועד אתם רבנו הזקן בשלשת ימי הגבלה - "וגם כך יאמינו"

בשנת תקל"א הי' כבר לרבנו הזקן "מנין" עצמי בויטבסק, אין הכוונה למנין מתפללים, כי אם ל"מנין" - עשרה אברכים - שהיו מקושרים לרבנו הזקן. בויטבסק היו אז מעט יהודים, היא נהפכה לעיר של יהודים רבים אחרי שנת תק"מ ובעיקר אחרי שנת תק"ן.

בין אנשי ה"מנין" של רבנו הזקן, הי' אחד בשם ר' שלמה "לעקאך-מאכער" ("עושה-מזונות") פרנסתו היתה מהכנת מזונות לסעודות מצוה, כחתונה, ברית מילה, פדיון הבן או קישורי תנאים.

והחסיד ר' שלמה סיפר, שבאותה שנה - תקל"א - התוועד אתם רבנו הזקן בשלשת ימי הגבלה, ואמר:

- הקב"ה אמר למשה "הנה אנכי בא אליך בעב הענן וגו' וגם כך יאמינו לעולם", לכאורה מה הכוונה ב"וגם כך יאמינו לעולם", הרי זה כאילו השי"ת משחד את משה. האבן עזרא אומר על כך "והיתה הנבואה בספק אצלם וגם כך יאמינו שאתה נביא". הרמב"ן מפרין דברי האבן עזרא ואומר "כי זרע אברהם לא יסתפקו בנבואה". רבנו הזקן הצדיק את דעת האבן עזרא, אלא באופן אחר, שהספיקות לא היו באמונה של נבואה בעצם, כי אם הספיקות היו אם זה הוא זה, ועל כך באה ההבטחה "וגם כך יאמינו", שידעו שזה הוא זה.

רבנו הזקן הוסיף:

כולם יודעים מהבעל שם טוב ומהרב המגיד, הספק הוא אם 'זה' הוא 'זה'. הבעל שם טוב הוא הרבי, עלינו לדעת שהרבי שלנו הוא הרבי.

באותו חג השבועות בשעת קבלת התורה הרגישו חסידים את ה"אנכי עומד בין ה' וביניכם" במגיד ממזריטש.

(ספר השיחות התש"ד [בלה"ק] קבא-קבב)

